

A stylized blue robot with a white head and black eyes, holding a white sign with a globe icon. The robot is composed of various blue geometric shapes, giving it a faceted appearance. The sign is rectangular and features a simple line drawing of a globe on a stand.

Děti s migračními zkušenostmi a IKT

Anna Stokowska

School with Class
Foundation

**Be
Internet
Awesome.**

1 Co to je migrace?

Mezinárodní organizace pro migraci (International Organization for Migration) definuje migranta jako osobu, která opouští místo trvalého pobytu a přemísťuje se v rámci jednoho státu nebo překročila hranici mezi státy, a to nezávisle na:

- právním postavení této osoby,
- zda je přemístění dobrovolné nebo nedobrovolné,
- příčinách přemístění,
- délce pobytu.

Jedna právní definice migranta sice neexistuje, existuje však jasná definice uprchlíka, tj. osoby prchající před ozbrojenými konflikty nebo pronásledováním. Tuto problematiku podrobně vysvětluje na svých internetových stránkách UNHCR – Úřad Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky.

Údaje UNHCR (aktualizované každého půl roku na webu [unhcr.org](https://www.unhcr.org)) k polovině roku 2022 ukazují, že 103 milionů lidí bylo nuceno opustit svou zemi – což tehdy představovalo asi 1.5 procenta světové populace. Z toho 36.5 milionů jsou děti. Půldruhého milionu z nich se jako uprchlíci narodili. Populace vnitřních migrantů se odhaduje na více než 53 milionů. To znamená sto padesát milionů lidí, kteří jsou v menší či větší míře vzdálení od rodiny nebo přátel, kteří by jim mohli v těžších chvílích pomoci.

Ti, kteří opouštějí svou zemi, mají ztížený kontakt s vlastní kulturou, tradicemi a jazykem, pokud se nerozhodnou pobývat mezi svými krajany v zahraničí. Pokud prchají před ozbrojenými konflikty nebo pronásledováním, si také nesou obrovskou emocionální zátěž.

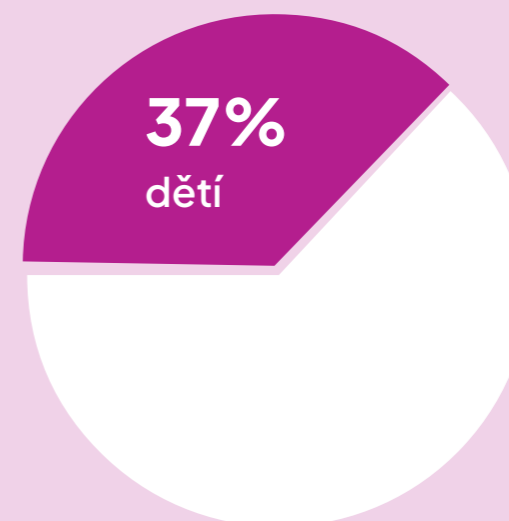
Dokáže technologie na tyto problémy odpovědět? Měla by. Nikoliv však bez účasti odborníků a odbornicí zapojených do tvoření patřičných vzdělávacích zdrojů, nikoliv bez vládní a mezinárodní podpory shora pro vzdělávací systémy v zemích přijímajících uprchlíky a migranty. A nikoliv bez úsilí nás všech, které by mělo vést k tomu, že rodiče dětí s migračními zkušenostmi ocení význam vzdělání v hostitelské zemi a nebudou se obávat posílat své děti do škol.

Podle údajů za polovinu roku 2022 okolo 150 milionů lidí na světě je v menší či větší míře vzdáleno od rodiny nebo přátel, kteří by jim mohli v těžších chvílích pomoci.

Odhady počtu dětí s migrační zkušeností v Řecku

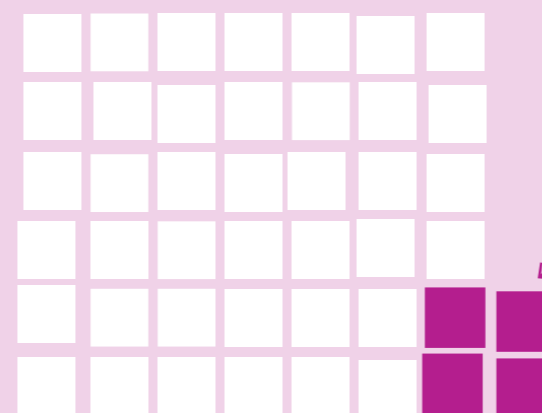
Během poslední dekády značně vzrostl v Řecku počet dětí, které zakusily migraci. Řecko, jež je pro uprchlíky a migranty jednou z hlavních vstupních bran do Evropy, přijalo od roku 2015 přes milion lidí – 37 procent představují děti.

Od roku 2015 Řecko přijalo
přes **1 mil.** osob

Odhaduje se, že k 30. září 2020 žilo v Řecku 44 500 dětí s uprchlickou nebo migrační zkušeností, včetně více než 4000 nezletilých dětí bez doprovodu, které jsou obzvláště zranitelné. Navíc mnoho dětí již několik let nechodí do školy nebo se dokonce nikdy neúčastnilo formálního vzdělávání.

V roce 2020 tam žilo **44 500** dětí s
uprchlickou nebo migrační zkušeností

přes **4000**
nezletilých bez doprovodu

Daskalaki E., Fragopoulou P., Vrohidou T. –
FORTH, řecký kolektiv BIA

2 Děti s migračními zkušenostmi a internet

Vzdělávání je jedním z důležitých – ale také obtížně realizovatelných – prvků integrační politiky většiny zemí. Přístup ke vzdělání na úrovni základní školy má pouze 50 procent dětí s uprchlickou zkušeností na celém světě, ve srovnání s celkovou úrovní přístupu činící přes 90 procent. Pouhé 1 procent lidí s uprchlickou zkušeností se hlásí na vysokou školu. Směrnice EU ukládají všem členským státům, aby nejpozději do tří měsíců ode dne podání žádosti o mezinárodní ochranu zahrnuly děti s uprchlickou nebo migrační zkušeností do svých vnitrostátních vzdělávacích systémů a aby zajistily přípravné kursy, včetně jazykových kursů. Začlenění dětí a mládeže s uprchlickou zkušeností do vnitrostátních vzdělávacích systémů je nejúčinnějším a nejudržitelnějším způsobem, jak uspokojit jejich potřebu kvalitního vzdělávání (Dudinska a kol., b.d.).

Tento přístup je zásadní, jelikož ovlivňuje životní šance, ekonomické a občanské zapojení a – v případě lidí s migračními zkušenostmi – míru integrace, protože může pomoci překonat různé formy diskriminace a stereotypů. Proto je velkou výzvou vzdělávací infrastruktura a příprava učitelů a učitelek na přijímání dětí s migračními zkušenostmi.

Pouhé **1** % lidí s uprchlickou zkušeností se hlásí na vysokou školu

Pouze **50** procent dětí s uprchlickou zkušeností má přístup ke vzdělání na úrovni základní školy

Přístup ke vzdělání u dětí s migračními zkušenostmi v Řecku

Podle údajů ministerstva školství se ve školním roce 2021/2022 do řeckých škol zapsalo celkem 16 417 žáků a žákyň s uprchlickou zkušeností a 12 285 z nich se účastnilo výuky.

I když všechny děti mají fundamentální právo na základní vzdělání, v praxi druh, kvalita a délka školní docházky nabízené dětem žádajícím o azyl, uprchlíkům a migrantům závisí více na tom, kde se v migračním/azylovém řízení nacházejí, než na jejich vzdělávacích potřebách.

Ve školním roce 2021/2022 se do řeckých

škol zapsalo **16 417** žáků a žákyň s uprchlickou zkušeností

12 285 chodilo na výuku

Z PRAKTICKÉHO HLEDISKA

Můžeme například dojít k závěru, že i když mají děti s migrační nebo uprchlickou zkušeností rovný přístup do místní školy a – předpokládejme optimistický scénář – obdržely jazykovou podporu, pak pokud učitelé nerozpoznají přesně jejich situaci s přístupem k internetu a počítačům, tak mohou mít tito žáci velké potíže s učením. Víme například z výzkumu lidí s migrační zkušeností ve Španělsku (Karrera, Garmendia, 2019), že i když děti mají k dispozici vlastní chytré telefony, které mohou využívat wi-fi síť ve škole, tak doma je často jediným zdrojem internetu telefon rodiče a žákyně a žáci nemají přístup k počítači, jenž by dovoľoval kreativnější a tvůrčí vzdělávací lekce. Navíc – a to bylo také vidět v prvních měsících práce s ukrajinskými žáky a žákyněmi v Polsku – telefon láká spíše k zábavě než ke zkoumání vzdělávacího obsahu. Kromě toho nenabízí mnoho příležitostí ke zlepšení digitálních kompetencí. Učitelé a učitelky tedy nemohou předpokládat, že když žákyně a žáci s migrační zkušeností mají mobilní telefony, budou se moci plně zapojit do vzdělávání podporovaného IKT (informačními a komunikačními technologiemi).

Kromě toho v některých kulturách existuje viditelný rozdíl mezi dostupností nových technologií pro chlapce a pro dívky. Dívky bývají často více pod kontrolou rodičů nebo musejí častěji sdílet svůj přístroj se sourozenci. Stává se, že dívky (například z romských komunit) si nesmějí zakládat profily na sociálních sítích, zatímco hoši si užívají větší svobody (Karreira, Garmendia, 2019).

Velmi důležité jsou také digitální kompetence rodičů. V zemích, kde popularita a dostupnost potenciálně škodlivého obsahu na internetu nenutí rodiče, aby se sami vzdělávali v oblasti bezpečnosti na síti, jsou děti odkázány samy na sebe, aby se učily a experimentovaly. Po přestěhování do země s rozvinutějším trhem a větší dostupností nekvalitní zábavy, existuje určité riziko, že takové děti se budou v digitální realitě cítit nejistě.

Jak je vidět, pohlaví, etnický původ a sociální třída určují digitální kompetence jednotlivých členů rodiny (stejně jako dostupnost vybavení a internetu).

V zemích, kde popularita a dostupnost potenciálně škodlivého obsahu na internetu nenutí rodiče, aby se sami vzdělávali v oblasti bezpečnosti na síti, jsou děti odkázány samy na sebe, aby se učily a experimentovaly.

Rodiny migrantů velmi často (zejména na začátku svého pobytu) pobírají sociální dávky, což dále podtrhuje jejich slabé ekonomické postavení. Tyto prvky mohou brzdit rozvoj digitálních kompetencí u rodin ohrožených sociálním vyloučením, proto je v této skupině potřeba digitálního vzdělávání velmi vysoká. Tento proces posilování postavení měl by samozřejmě probíhat v rámci formálního vzdělávacího systému, ale učitelé a učitelky by mu také měli věnovat pozornost na úrovni individuálních vztahů a být si vědomi dopadu mezikulturních rozdílů v této oblasti.

3 Hrozby a příležitosti

Když hovoříme o roli technologií v každodenním životě a ve vzdělávání dětí s migračními zkušenostmi, bereme v úvahu stejná rizika a příležitosti jako při analýze vztahů dětí bez této zkušenosti k technologiím. Od dostupnosti zařízení a infrastruktury (včetně levného a vysokorychlostního internetu) až po digitální kompetence je většina příležitostí a hrozeb stejná. Je však třeba zdůraznit, že v případě lidí s migračními zkušenostmi (zejména dospělých) může být velkou překážkou kombinace neznalosti jazyka hostitelské země (pokud existuje) s velkou potřebou rychlého přístupu ke spolehlivým administrativním informacím a – jednoduše řečeno – informacím pomáhajícím zajistit základní životní potřeby.

Hrozby

Mezi potenciální výzvy při využívání IKT ve vzdělávání lidí s migrační nebo uprchlickou zkušeností lze uvést:

- **absence infrastruktury a zařízení pro využívání digitálních zdrojů** (nebo zařízení s nedostatečným vzdělávacím potenciálem),
- **nedostatečná psychologická podpora** (pro žáky a žákyňe, rodiče, učitelky a učitele),
- **riziko nedostatečné kontroly kvality** a obtíže při určování kvality materiálů a jejich přizpůsobení stávající úrovni znalostí žáků,
- **riziko nedorozumění a/nebo kulturních střetů**,
- **nedostatek odborných znalostí** na téma pedagogických modelů nejvhodnějších pro danou situaci.

Školení učitelů učících děti s migrační zkušeností v Řecku

Řecký tým programu Internetoví úžasňáci ve FORTH si vytkl cíl zvýšit povědomí na téma bezpečnosti na síti mezi lidmi s migrační zkušeností, pozitivního obsahu na síti, ale také kyberbezpečnosti a ochrany před podvody. Za tímto účelem jsme uspořádali semináře pro pedagogy a moderátory ze škol a dalších institucí, které navštěvují děti přistěhovalců. Především jsme pozvali zástupce čtyřiceti sociálních iniciativ a nevládních organizací, které poskytují podporu dětem uprchlíků a migrantů, na dílny věnované programu Internetoví úžasňáci. Workshop byl navržen speciálně pro ně.

Daskalaki E., Fragopoulou P., Vrohidou T. – FORTH, řecký kolektiv BIA

Z PRAKTICKÉHO HLEDISKA

Část těchto výzev jsme mohli pozorovat první měsíce roku 2022 během přílivu četných ukrajinských uprchlíků do Polska. Výzkum, který ve školách provedla nadace Szkoła z Klasą (2022), ukazuje situaci žáků, žákyň, učitelek a učitelů v souvislosti s nutností přijímat nové děti na základní a střední školy:

Pro mnoho učitelů a učitelek je práce se žákyněmi a žáky z Ukrajiny první profesní zkušenost s prací se žáky/žákyněmi z jiných zemí/kultur nebo novou zkušeností (z hlediska rozsahu) vzhledem k předchozím malým zkušenostem v této oblasti. [...] K tomu se přidávají i možné komunikační problémy s ukrajinskými žáky a žákyněmi. Téměř 88 % učitelů a učitelek neumí ukrajinsky nebo zná ukrajinštinu velmi špatně, 11.4 % respondentů zná tento jazyk špatně a pouze jedna osoba ze sta umí ukrajinsky velmi dobře nebo dobře.

Zpráva také upozorňuje na zhoršenou pohodu přichozích žáků a žákyň a nedostatečnou přípravu učitelů a učitelek na práci v multikulturních třídách (zejména s dětmi s válečným traumatem). Zde také existují jistá nebezpečí při používání počítačů, chytrých telefonů a internetu. Nedostatek dohledu ve třídách, neznalost jazyka a ztížené vztahy s vrstevníky na začátku pobytu v kombinaci s obrovským stresem mohou mít za následek nevhodné a nebezpečně intenzivní využívání zábavy na síti (a hledáním informací z vlasti zachvácené válkou) a větší riziko další zhoršení nálady.

Souvisí to také s velmi rozdílnou úrovní digitálních kompetencí lidí s uprchlickou zkušeností.

Zatímco mnoho uprchlíků a uprchlic má určité technické znalosti, spousta jich má nízkou úroveň digitálních kompetencí a naráží na řadu socioekonomických, jazykových a kulturních překážek, které jim mohou bránit ve využívání technologií. [...] Lidé, jejichž jediným kontaktem s digitálním světem je chytrý telefon, [...] se mohou spojovat s rodinnými příslušníky v zahraničí, ale nemusejí vědět, jak na síti vyplnit a podat žádost o práci (Potocky, 2021).

Příležitosti

Některé výše uvedené problémy lze řešit pomocí technologií a vhodných digitálních nástrojů. Zdá se však, že nejdůležitější je zachovat správnou rovnováhu mezi podporou zprostředkovanou přes IKT a vztahy budovanými s učiteli a učitelkami a žákyněmi a žáky z hostitelských zemí. Role mentora se považuje za zásadní pro zapojení každého žáka do učení podporovaného technologiemi a účinnost vzdělávání založeného na IKT závisí také na patřičném školení učitelů a učitelek. Takže jen správně navržené vzdělávací programy budou lidem s migrační nebo uprchlickou zkušeností reálně pomáhat, místo aby je ještě více vylučovaly.

Podle UNESCO efektivní vzdělávací programy pro lidi s migrační nebo uprchlickou zkušeností nejen kombinují využití technologií s kontaktem s učitelem, ale zahrnují také různé metody učení a pružně reagují na potřeby žákyň a žáků. Lidé s uprchlickou zkušeností z prostředí, kde při výuce dominují výklady učitelů, mohou být například zmateni, když vidí výuku založenou na spolupráci ve skupině (Joynes, James, 2018).

Informační a komunikační technologie přinášejí možnost poskytovat vzdělávací obsah takřka kamkoliv a s malými náklady. Mohou zajistit kontinuitu učebních osnov a evidenční systémy, jako jsou známky nebo jiné údaje, které mohou „následovat za dětmi“, pomáhat lokalizovat osoby, které nemohou chodit do školy, a propojit digitální obsah s vnitrostátními vzdělávacími programy v domovské nebo hostitelské zemi žáků a žákyň. S tím, že vzdělávací programy by měly být přizpůsobitelné úrovni žáků, implementované v souladu s místními učebními osnovami, ale také vhodné pro kontext. Jsou také potřebné materiály v místních jazycích a v souladu s mezinárodními standardy výuky.

Kromě zajištění výuky mohou být technologie také užitečné při školení učitelů a učitelek, sdílení materiálů a rad, hodnocení a dokumentování výuky a osvědčování vzdělávacích výsledků. Digitálně shromážděné údaje mohou poskytnout prostředky k rychlému posouzení a zmapování vzdělávací situace dětí a poskytnout rodičům základní informace o pokroku dětí (například prostřednictvím oblíbených aplikací pro zaslání zpráv). Tím spíše, že tato forma poskytování informací dává možnost rychlého (a stále kvalitnějšího) překladu pomocí online nástrojů.

A konečně, zatímco IKT ve vzdělávání mohou zahrnovat řadu technologií, aplikace v souvislosti s lidmi s migrační nebo uprchlickou zkušeností se zaměřují na potenciál dvou způsobů jejich využití. Za prvé, je běžné používání osobních chytrých telefonů, tabletů a dalších mobilních zařízení ke vzdálené výuce ve formálním i neformálním kontextu. Za druhé, existují řešení pro školy, která kombinují přenosná zařízení, IKT a digitální vzdělávací obsah pro použití ve třídách. Zejména pokud jsou této vzdělávací zdroje otevřené (tj. zveřejněny pod licencí Creative Commons, které umožňují legální, bezplatné a volné šíření a někdy také úpravy), v krizových situacích mohou být k

dispozici rychle, levně a mohou být přizpůsobeny potřebám konkrétní cílové skupiny. Právě proto, že jsou otevřené, mohou být začleněny do jakékoli digitální vzdělávací platformy.

Navzdory tomuto potenciálu však stále chybí důkazy například o úspěchu vzdělávání s pomocí IKT v uprchlických centrech nebo během vážných krizí. Někteří výzkumníci připouštějí, že v zemích postižených krizemi využívá informační a komunikační technologie stále více vzdělávacích programů, ale neexistují žádné spolehlivé důkazy o tom, že tyto nástroje jsou lepší než ostatní (Joyes, James, 2018). Často se také tato hodnocení neprovádějí kvůli obtížným nebo nestabilním životním podmínkám lidí s uprchlickou zkušeností. Místo toho jsou závěry založeny na pozorováních a náhodných důkazech.

Příležitosti

- promyšlené vzdělávací programy kombinující využití technologií s kontaktem s učitelem
- poskytování vzdělávacího obsahu takřka kamkoliv a s malými náklady
- propojení digitálního obsahu s národními osnovami v domovské nebo hostitelské zemi žáků a žákyň
- školení učitelů a učitelek, sdílení materiálů a rad
- poskytování prostředků k rychlému posouzení a zmapování vzdělávací situace dětí
- poskytování rodičům základních informací o pokroku jejich dětí
- používání osobních chytrých telefonů, tabletů a dalších mobilních zařízení pro mobilní výuku
- v krizových situacích rychlé a levné přizpůsobení digitálního, otevřeného vzdělávacího obsahu potřebám konkrétní cílové skupiny

4 Doporučení

Plánování vzdělávání dětí s migračními zkušenostmi by se mělo zaměřit především na vyrovnávání příležitostí v přístupu ke kvalitním školám, připraveným učitelům a učitelkám a na rychlé a účinné učení se jazyka hostitelské země, což výrazně snižuje riziko vzniku mezer a přerušování vzdělávání. Technologie a digitální zdroje mohou v tomto vyrovnávání šanci hrát významnou roli, k dosažení úspěchu je však vždy nutná pomoc rodičů, učitelek a učitelů.

Hlavní oblasti, kde digitální zdroje a IKT mohou pomoci v této situaci vyrovnávat vzdělávací příležitosti, jsou:

- učení se novému jazyku,
- udržování kontaktu s kulturou, jazykem a rodinou v zemi původu,
- terapeutická práce s dětmi a rodinami,
- rozšiřování občanských a právních znalostí v hostitelské zemi,
- navazování a udržování kontaktů prostřednictvím her, diskusí, fór, umění,
- posilování empatie.

Technologie mají potenciál zapojit těžko dosažitelné žáky a žákyně, prolomit jazykové bariéry, zlepšit angažovanost, umožnit sdílení znalostí, usnadnit personalizované učení a pomoci vysídlené mládeži ucítit pouto s komunitami, které v exilu již žijí. Děti s uprchlickou zkušeností by měly mít přístup k digitálním vzdělávacím zdrojům, které jim umožní rozvíjet své dovednosti, zvýšit možnosti budoucího zaměstnání a rozvíjet kontakty. Vzdělávací materiály by se však měly nabízet v online i offline formátech, aby pronikly k většímu počtu žáků a zpřístupnily výuku v různých kontextech.

Děti s uprchlickou zkušeností by měly mít přístup k digitálním vzdělávacím zdrojům, které jim umožní rozvíjet své dovednosti, zvýšit možnosti budoucího zaměstnání a rozvíjet kontakty.

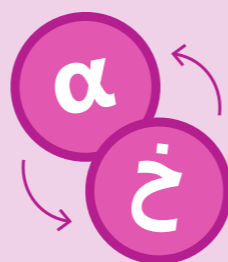
Zajištění přístupu ke vzdělávacím zdrojům dětem, které neznají místní jazyk

Provedli jsme anketu [...], abychom zjistili převládající jazyky, kterými nejčastěji mluví a kterým rozumí děti s migračními zkušenostmi v Řecku, a také individuální vzdělávací potřeby, které mohou tyto děti mít.

Průzkum odhalil, že **nejrozšířenějšími jazyky mezi dětmi migrantů a uprchlíků v sociálních strukturách v celém Řecku jsou arabština a perština**, a zdůraznil problémy, které jsou nejdůležitější a je třeba je řešit v komunitě dětí migrantů a uprchlíků – jako jsou nenávistné projevy, kyberšikana, sexting, sexuální vydírání (sextortion) a podvody. [...]

Společně s Google-Hellas jsme přeložili učební plán programu Internetoví úžasňáci do perštiny (fársí; arabské osnovy k dispozici již byly). Vedle toho jsme začali spolupracovat se zainteresovanými nevládními organizacemi, abychom shromáždili vzdělávací materiály, které jsme dosud vypracovali k výše uvedeným tématům, a přeložili je do arabštiny a perštiny.

Daskalaki E., Fragopoulou P., Vrohidou T. – FORTH, řecký kolektiv BIA

Z PRAKTICKÉHO HLEDISKA

Ředitelé a ředitelky škol hrají vůdčí roli při poskytování podpory, které žáci potřebují, a ukazují, že škola je pro všechny žáky a žákyně přátelským místem. Učitelé a učitelky mohou začít působit, jakmile dorazí děti a mládež s uprchlickou zkušeností, a vytvářet a udržovat pozitivní, přívětivou atmosféru. Školní psychologové a poradci mohou poskytnout další informace, podporu při pochopení emocionálních potřeb žáka nebo žákyně a pomoci odkázat na centra duševního zdraví mládeže a další pracoviště sociální péče. Při vytváření takovýchto týmů mohou školám a místním komunitám pomoci četné **bezplatné online kurzy připravující na práci s multikulturními třídami** nebo na práci se žáky a žákyněmi bez dostatečných jazykových znalostí.

Mezi takové kurzy a materiály patří mimo jiné:

- [doporučení pro využívání IKT při výuce méně vzdělaných žáků a žákyň z migrantského prostředí](#), [🔗](#)
- [kurs pro učitele a učitelky na téma využití IKT k začlenění žáků a žákyň z migrantského prostředí do třídy](#), [🔗](#)
- [čtrnáct tipů, jak pomoci žákům a žákyním s omezeným přístupem k internetu při distanční výuce](#), [🔗](#)
- [projekty a zdroje financované Evropskou komisí](#). [🔗](#)

Spolupráce s místními samosprávami s cílem efektivně oslovit programem Internetoví úžasňáci komunitu dětí se zkušenostmi s migrací

Ve spolupráci s obcí Menemeni jsme v Soluni uspořádali akci, na niž jsme pozvali děti migrantů a uprchlíků z okolí. S pomocí tlumočnicka (z řečtiny do arabštiny a z řečtiny do perštiny) jsme uskutečnili vzdělávací seminář o bezpečnosti na síti založený na programu Internetoví úžasňáci.

Daskalaki E., Fragopoulou P., Vrohidou T. – FORTH, řecký kolektiv BIA

Poznámka: O této události vypráví také jeden z příběhů o dopadu (viz výsledky práce řeckého týmu v záložce „Impact stories“ na webu bia4all.eu, video je v angličtině).

Z PRAKTICKÉHO HLEDISKA

Při příležitosti přijímání žáků a žákyň s uprchlickou zkušeností do škol je také vhodné **zvyšovat kvalifikaci učitelů ve formativním hodnocení**, což velmi pomůže při poskytování zpětné vazby dětem, které neznají místní systém hodnocení, a pokroků začnou dosahovat až po určité době.

Digitální zdroje a nástroje mohou také pomoci při:

- postupném uvádění nových žáků a žákyň do školního systému,
- provádění po okolí,
- prvním kontaktu s žáky a žákyněmi (pomocí jazykových aplikací),
- informování nových žáků a žákyň o dění ve škole, aby se cítili být součástí kolektivu (rovněž v národních jazycích),
- představování učitele a ostatních zaměstnanců školy rodičům,
- poskytování ostatním žákům a žákyním přístupných informací o kultuře nově příchozích dětí.

Většinu těchto věcí může společně budovat a provozovat celá školní komunita i s podporou IKT (diskusní skupiny, vzdělávací aplikace, internetové překladače a tak dále). Vhodné materiály pro školy vytvářejí také jednotlivé místní samosprávy. Zde je příklad [materiálů](#) (mimo jiné uvítací balíčky v několika jazycích pro žáky) vytvořených Skupinou pro výuku cizích dětí ve Varšavě. [📄](#)

Škola by mohla otevírat pro děti s migrační zkušeností mentorské projekty, další odbornou přípravu v oblasti IKT pro děti a jejich rodiče nebo propojovat rodiny, které potřebují podporu při učení, s těmi, které jsou schopni takovou pomoc poskytnout.

Další doporučení se týká učebního prostředí, které je chápáno jako něco víc než jen formální výuka ve škole. Škola, která je v místních komunitách často vnímána nejen jako vzdělávací centrum, ale také centrum pro svépomoc a pro vzájemný kontakt lidí, by mohla například otevírat pro děti s migrační zkušeností mentorské projekty, další odbornou přípravu v oblasti IKT pro děti a jejich rodiče nebo propojovat rodiny, které potřebují podporu při učení, s těmi, které jsou schopni takovou pomoc poskytnout. Důležité se zdá být zejména hledání mentorů a mentorek nebo doučování pro děti s migrační zkušeností. Děti, jejichž rodiče nejsou schopni doma při učení podporovat (i kvůli jazykové bariéře), můžou mít menší šanci, že školu dokončí, než jejich spolužáci a spolužákyňe, kterým dospělí pomáhají.

Úspěšné iniciativy digitálního začleňování lidí s migrační zkušeností by se měly zaměřit na celé rodiny, a to i mimo školní prostředí, kde by se mohli učit společně lidé různého věku se společnými potřebami nebo zájmy ze stejné komunity nebo rodiny. Mohou to být:

- setkání obsahující co nejvíce praktických činností a činností vyplývajících ze zájmů žákyň a žáků,
- vyučování obsahující minimum teorie, aby nedocházelo k prohlubování jazykových bariér,
- setkání, při kterých vznikají výukové materiály (struktura malých modulů, jednoduché a srozumitelné úkoly, videa, krátké texty),
- umožňování nezávislosti na učitelích a podpora samostatného učení se,
- setkání na témata, která nejsou v tradičním školním prostředí dostatečně probírána, a to na základě předchozího posouzení potřeb (například řešení konfliktů, besedy o kulturních rozdílech).

Tyto problémy však vyžadují další výzkumy – zejména takové, které ukazují účinky prováděných intervencí v dlouhodobém horizontu. Ke všem výše uvedeným doporučením je třeba přidat doporučení týkající se **prevence násilí v síti**, která jsou podrobně popsána v jiných částech této zprávy.

Ale možná ještě důležitější je etický přístup k navrhování vzdělávacích nástrojů. Děti s migrační zkušeností jsou skupinou extrémně vystavenou neetickému chování, zneužívajícího jejich důvěru, v mnoha ohledech jsou bezbranné a vystavené mnoha velmi stresogenním procedurám a situacím. Tím spíše, chceme-li sestavovat vzdělávací programy a vytvářet vzdělávací zdroje, musejí být založeny na nejvyšších možných standardech navrhování s ohledem na uživatele – jeho potřeby, obavy a kompetence, stejně jako zvyky a kulturu. Vzhledem k tomu, že mnoho takových projektů vyvíjejí nevládní organizace nebo státní instituce (nebo pod jejich dohledem), riziko zneužití není tak vysoké jako v případě subjektů zaměřených především na generování zisku. Toto nebezpečí však stále existuje. Proto jsou zapotřebí univerzální, dobře promyšlené standardy a pokyny, které lze použít při navrhování vzdělávacích zdrojů pro děti s migračními nebo uprchlickými zkušenostmi.

Další výhody nastávají, když jsou zdroje používané ve vzdělávání podporované IKT otevřené, tj. když jsou zveřejňovány pod svobodnými licencemi, které umožňují bezplatné a legální úpravy a další sdílení. To usnadňuje překládání do jiných jazyků, podněcuje a zesiluje spolupráci všech zainteresovaných. Takové materiály se mohou vytvořit pro danou situaci a poté se mohou snadno aktualizovat a přizpůsobit jinému kontextu nebo okolnostem.

Při navrhování nástrojů a zdrojů na podporu vzdělávání dětí s migrační zkušeností je třeba vzít v úvahu několik zásad:

- Žáci a žákyně s migrační nebo uprchlickou zkušeností jsou rozmanitější cílovou skupinou než žáci a žákyně bez této zkušenosti, proto v jejich případě hraje personalizace a individualizace nástrojů a zdrojů ještě větší roli,
- Žáci a žákyně s migrační nebo uprchlickou zkušeností by měli být podle možností co nejvíce zapojeni do navrhování vzdělávacích zdrojů (například poskytováním zpětné vazby o užitečnosti a vzdělávací hodnotě zdrojů),
- Žáci a žákyně s migrační nebo uprchlickou zkušeností mohou potřebovat přímější kontakt s učitelem/učitelkou než žáci a žákyně bez této zkušenosti,
- vzdělávací zdroje pro lidi s migrační nebo uprchlickou zkušeností by měly na jedné straně odkazovat na kulturní podobnosti mezi jejich zemí původu a hostitelskou zemí, ale také učit celé komunity, jak si poradit s existujícími rozdíly.

5 Vznikající výzvy – nové trendy

Vzdělávání dětí s uprchlickou nebo migrační zkušeností je mimořádně citlivá oblast – kromě velkého důrazu, který by měl být kladen na vyrovnávání příležitostí těchto dětí při přístupu ke kvalitnímu vzdělání, musí zahrnovat prvky multikulturální výchovy, podporovat tolerantní postoj, výuku orientovat se v nové realitě, výuku jazyka a psychologickou péči. To vše znamená, že jedním z nejdůležitějších postulátů pro tvorbu systémových řešení a – přímějí – samotných vzdělávacích materiálů by měl být postulát interdisciplinarity.

Velmi zajímavým trendem v této souvislosti může být využívání virtuální reality k vytváření a rozvíjení projektů podporujících rozvoj empatie, která je nezbytná v situacích přijímání migrantů (zejména z jiných kultur). Projektem s takovýmto potenciálem je například 1000 Cut Journey – program vytvořený na Stanfordově univerzitě, který pomocí virtuální reality uvádí účastníka do života černochocha Michaela Sterlinga. Po nasazení 3D brýlí se na vlastní kůži přesvědčíme (ale stále v bezpečném prostoru), jak se cítí chlapec diskriminovaný prakticky od prvních tříd základní školy. Vidíme, jak hrdina vyrůstá (jsme s ním

Velmi zajímavým trendem v této souvislosti může být využívání virtuální reality k vytváření a rozvíjení projektů podporujících rozvoj empatie, která je nezbytná v situacích přijímání migrantů.

po celou dobu) a zakouší stále nové podoby diskriminace – ve sportovním družstvu, na ulici a v práci. Díky takové zkušenosti se můžeme na chvíli přenést na druhou stranu sociální reality a přesvědčit se, že z našeho pohledu nevinné poznámky mohou být pro některé lidi zdrcující a mohou ovlivnit celý jejich pozdější život. Představme si, že by bylo možné, aby byla v každém parlamentu místnost, v níž by poslanci a poslankyně, senátoři a senátorky mohli před přijetím rozhodnutí klíčových pro danou komunitu použít technologii k tomu, aby se vcítili do sociálních důsledků nové legislativy...

Anna Triandafyllidou a Usha George ve své nejnovější zprávě vytvářejí rámec, který to organizuje, jak na různých úrovních zapojení zainteresovaných stran (stát, místní instituce a jednotlivci) mohou být různá témata související se životem lidí s migrační zkušeností podporována technologiemi – od vytváření nových nástrojů a zdrojů až po prezentaci nebo interpretaci stávajících zdrojů (Arya a kol., 2022). Podle autorky je vzdělávání oblastí pro tvůrčí, kreativní činnost subjektů se středně velkým dosahem (tj. místních samospráv a organizací) – těch, které dokážou reagovat na individualizované potřeby lidí s migrační zkušeností, ale zároveň vytvořit jistou škálu činností.

Vzdělávání představuje podstatnou část úsilí vlád a organizací věnujících se migraci. **Jazykové kompetence patří mezi nejčastější vzdělávací cíle a často je doprovázejí kompetence související se zaměstnáním a sociálními dovednostmi.** Při jejich rozvíjení se využívají tradiční informační a komunikační technologie v podobě webových stránek, seminářů a online vzdělávání a podobných nástrojů a cílí především na dospělé.

Pro nově příchozí **děti** existuje řada podpůrných služeb a programů. Patří mezi ně poradenství, různé komunitní aktivity a podpůrné skupiny, vyprávění příběhů a tvůrčí dílny. Existují také výzkumy poukazující na hodnotu expresivních, poutavých a zábavných aktivit pro vzdělávání dětí s migrační nebo uprchlickou zkušeností. Vědci však jen zřídka bádali využití digitálních médií a interaktivní zábavy při usnadňování tohoto přizpůsobení. Část výzkumů naznačuje, že digitální

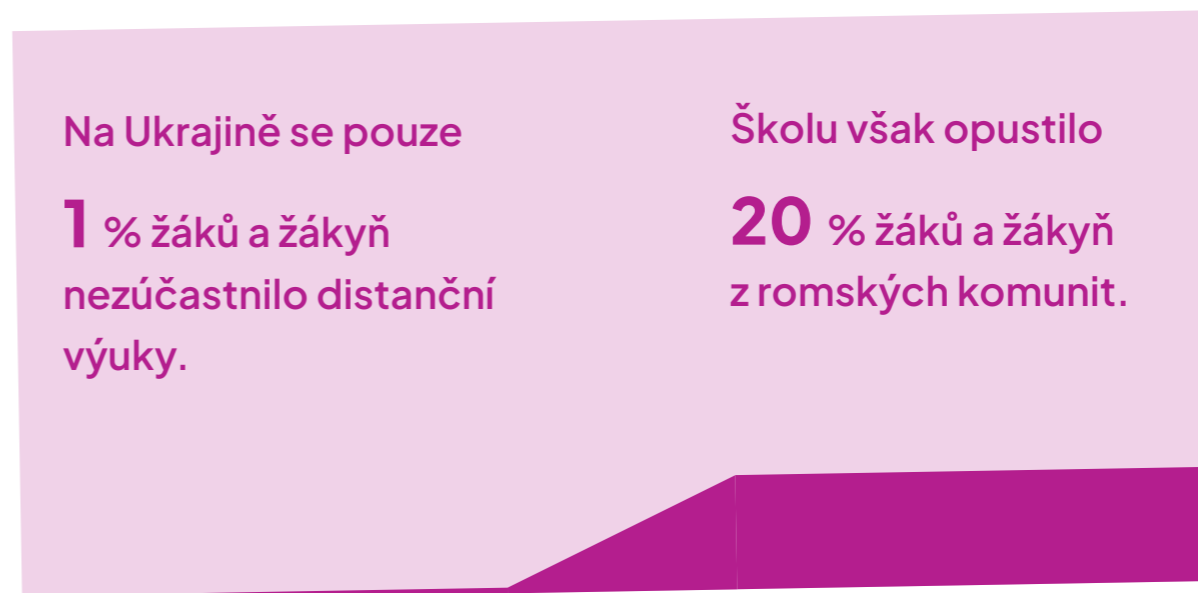
Vzdělávání je oblastí pro tvůrčí, kreativní činnost místních samospráv a organizací – těch, které dokážou reagovat na individualizované potřeby lidí s migrační zkušeností, ale zároveň vytvořit jistou škálu činností.

média a interaktivní technologie nemají statisticky významný dopad na výsledky vzdělávání, ale mnoho učitelů je přesto používá k poskytování informací poutavějším způsobem (Herold, 2019; Pane a kol., 2014).

Počítačové hry se také používají k podpoře dětí s individuálními vzdělávacími potřebami, ke kulturnímu a behaviorálnímu učení, rozvoji kognitivních dovedností a poskytování vzdělávacích zkušeností v mnoha různých oblastech a pro různé věkové skupiny. Jsou to však oblasti stále jen málo prozkoumané a závěry výzkumu zůstávají nedostatečné. Stejně jako u „běžného“ vzdělávání podporovaného IKT musíme být i nadále **pozorní, empatičtí a sázet na vytváření vztahů s dětmi tak, abychom uspokojovali jejich vzdělávací a emocionální potřeby.**

6 Poznatky z nouzového distančního vzdělávání

Navzdory silné reakci mnoha vlád na COVID-19 zůstala určitá část žáků a žákyň v březnu 2020 bez pomoci. Dostupnost online vzdělávání byla výzvou pro přibližně jednoho ze čtyř studentů středních škol ve střední a východní Evropě a ve středoasijských zemích. Z této oblasti zastihla pandemie 1 na 10 žáků a žákyň bez přístupu na internet. Údaje o skutečné neúčasti na školní výuce je bohužel těžké získat a porovnat. I ty dost necelivé studie však naznačují, že děti zakoušející vyloučení ze vzdělávání (včetně dětí s migrační nebo uprchlickou zkušeností) měly menší pravděpodobnost, že budou ve vzdělávání pokračovat. Na Ukrajině se pouze 1 procent žáků a žákyň neúčastnilo distanční výuky, ale již 20 procent žáků a žákyň z romských komunit školu opustilo. Některé země zvolily offline přístup – v Maďarsku školy jednou týdně vozily domácí úkoly žákům a žákyním domů a následující týden si je vyzvedávaly. V Černé Hoře školy poskytovaly tištěné materiály na domácí úkoly žákům a žákyním, kteří je potřebovali. Televizní pořady a video lekce byly adresovány těm, kteří byli nejobtížněji dosažitelní (Uzbekistán vysílal video lekce ve státní televizi v uzbečtině a ruštině s překladem do znakového jazyka; European Commission/EACEA/Eurydice, 2022).

Více než polovina polských učitelek a učitelů uvedla určité potíže s používáním digitálních nástrojů

Technologie se museli naučit používat také učitelé a učitelky. Průzkum provedený mezi přibližně tisícem učiteli a učitelkami základních škol v Polsku zjistil, že 52 procent z nich uvedlo určité potíže s používáním digitálních nástrojů (Centrum Cyfrowe, 2020). Ukázalo se, že byla zapotřebí inovativní řešení, jako jsou sítě učitelů a učitelek a spolupráce se žáky a žákyněmi, kteří se stali pro část učitelského sboru zdrojem potřebných znalostí. Avšak nejsilnější dopady pandemie již číhaly za rohem. Standardní formy distančního vzdělávání jsou zaměřeny na motivované a samostatnější jednotky. Ti, kteří se už dříve nedokázali učit sami, narazili na značné překážky. To se odrazilo nejen na jejich pokrocích, ale především na jejich pocitech. Vzhledem k tomu, že domácí prostředí a podpora rodičů nabývaly během distanční výuky na významu, znevýhodnění žáci a žákyně riskovali další zaostávání. Když na Ukrajině internátní školy posílaly studenty domů, byli sociální pracovníci instruováni, aby udržovali kontakt s rodiči a dokonce je navštěvovali, aby tak zajistili uspokojení sociálních a potravinových potřeb. V některých zemích zůstali někteří žáci a žákyně bez pedagogické podpory a odpovědnost za kontinuitu vzdělávání žáků a žákyň s individuálními potřebami spočívala výhradně na rodičích.

Všechny tyto obtíže poukázaly na již dříve existující problémy mnoha vzdělávacích systémů. Pokud jsme si dříve ne všimli dětí vyloučených z hlediska přístupu ke vzdělání, nyní už bylo těžké tento obraz ignorovat. Krize ukázala, že rovný přístup ke vzdělání pro všechny není během pandemie jen otázkou řešení problému digitálního vyloučení. Schopnost systému zajistit kontinuitu vzdělávání byla podrobena zkoušce na mnoha úrovních: možnosti přizpůsobit učební osnovy, způsob výuky a hodnocení žáků a žákyň, přípravy učitelů a učitelek a podpory členů domácnosti, zejména u žáků a žákyň s poruchami učení a méně motivovaných.

Avšak jedním z nejdůležitějších ponaučení z pandemie – důležitým také z hlediska inkluzivního vzdělávání dětí s migračními zkušenostmi – je nutnost zaměřit se na sociálně-emocionální aspekty života dětí. Mnoho pedagogů pochopilo, že péče o psychickou pohodu dětí umožňuje rozvíjet nezávislé, soběstačné, motivované a spokojené občany. Řada učitelů a učitelek uviděla své žáky v novém světle a teď jim to pomáhá při přizpůsobování svých metod také pro přijímání dětí s uprchlickou zkušeností.

Péče o psychickou pohodu dětí umožňuje rozvíjet nezávislé, soběstačné, motivované a spokojené občany.

Bibliografie

- Arya, A., Nardon, L., Riyadh, M.. (2022). Information and Communication Technology in Migration: A Framework for Applications, Customization, and Research, <https://km4s.ca/wp-content/uploads/Information-and-Communication-Technology-in-Migration-A-Framework-for-Applications-Customization-and-Research-2022.pdf>.
- Centrum Cyfrowe (2020). Edukacja zdalna W czasie pandemii. Raport z badań, <https://centrumcyfrowe.pl/edukacja-zdalna/>.
- Dudinska, G., Michou, H., Mohamed, Ch. (b.d.). Ukrainian Homecoming: A Study of Refugee Returns from Poland, https://www.nrc.no/globalassets/pdf/reports/ukrainian-homecoming/final-nrc-cee-ro-returns-survey_ukraine_poland_05092022.pdf.
- European Commission/EACEA/Eurydice. (2022). Teaching and learning in schools in Europe during the COVID-19 pandemic. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Herold, B. (2019). Teach to one' personalized-learning model has no effect on students' math scores, federal evaluation finds, <https://www.edweek.org/policy-politics/teach-to-one-personalized-learning-model-has-no-effect-on-students-math-scores-federal-evaluation-finds/2019/02>.
- Joynes, Ch., James, Z. (2018). An overview of ICT for education of refugees and IDPs. Education Development Trust.
- Karrera, I., Garmendia, M. (2019). ICT use and digital inclusion among Roma/Gitano adolescents. „Media and Communication”, 7(1), 22–31, <https://doi.org/10.17645/mac.v7i1.1624>.
- Pane, J. F., Griffin, B. A., McCaffrey, D. F., Karam, R. (2014). Effectiveness of Cognitive Tutor Algebra I at Scale. 'Educational Evaluation and Policy Analysis', 36(2), 127–144, <https://doi.org/10.3102/0162373713507480>.
- Potocky, M. (2021). The Role of Digital Skills in Refugee Integration. 'The International Journal of Information, Diversity, & Inclusion', 5(5), jps.library.utoronto.ca/index.php/ijidi/index.
- School With Class Foundation (2022). Razem w klasie. Dzieci z Ukrainy w polskich szkołach, <https://www.szkolazklasa.org.pl/wp-content/uploads/2022/09/raport-z-badania-razem-w-klasie-9-09-2022.pdf>.